

Yliopiston ethos

Yliopistojen ja sitä kautta erilaisten tiedeyhteisöjen tehtäväksi on aina mielletty uuden tiedon ja totuuden etsiminen ja tutkimustoiminnan harjoittaminen ja niillä nähdään olleen tärkeä kansan sivistys- ja kasvatustehtävä. Yhteisön nähdään koostuvan henkilöistä, jotka jakavat samanlaisen vakaumuksen. Vakaumus edellyttää tieteenharjoittajilta kriittisyyttä ja rohkeutta kyseenalaistaa asioita ja myös rohkeutta olla muiden arvoitavana. Yliopistot halutaan erottaa kouluista perustuen akateemisen opiskelun luonteeseen, opiskelijan rooliin tiedeyhteisön jäsenenä ja opiskelijan ja opettajan väliseen vuorovaikutukseen.

Tiedon tavoittelu, sivistyminen ja valistuminen nähtiin jo Antiikin aikana kuuluvaksi ihmisen ominaisuuksiin ja hyvään ihmisyyteen. Tieteen tehtävänä nähtiin ihmisen sielun intellektuellinen täydellistäminen. Karl Jaspersin (1961) mukaan yliopiston tehtäviin kuuluu tutkimus, oppi ja opetus tiettyä ammattia varten sekä sivistys ja kasvatust. Wilhem von Humboldt (1907, 1990) korostaa yliopiston roolia puhtaimman ja korkeimman tiedon työssijana ja näkee korkeimman sivistyksen saavuttamisen tapahtuvan nimenomaan tieteen kautta. Myös von Humboldt näkee yliopistolla olevan kasvatustehtävän, koska yliopisto on yhteiskunnan moraalinen sielu. Suomalainen Wilhelm Snellman (1920, 1990) piti myös yliopistoa sivistyslaitoksena, jossa pyritään tietämiseen ja totuuteen. Tieteen tulosten tulee saada useampien tiedemiesten hyväksyntä ja levitä yleiseen sivistykseen ja ihmisten keskuuteen. Snellman ei kuitenkaan nähnyt sivistystä koulunkäyntinä tai tutkinnon saavuttamisena, vaan hänen mukaansa ihmiseksi tuleminen vaatii sivistystä ja kehittymistä ja se on elämän kestävä prosessi.

Yliopiston toimintaan katsotaan kuuluvan kriittisyys, järjestelmällinen epäily ja totuuden etsiminen sekä aito ja avoin kommunikaatio, mikä merkitsee päätelmien asettamista kyseenlaiseksi ja tieteellisten tulosten avoimuutta ja niiden saattamista muiden tietoisuuteen (Jaspers, 1990; Snellman, 1920, 1990; Merton 1968, 1982). Robert K. Mertonin (1968, 1982) tiedeyhteisön ethos on tieteenharjoittajia sitovien arvojen ja normien kokoelma. Ne saavat oikeutuksena institutionaalisista arvoista, tavoitteista ja menetelmistä ja ilmenevät erilaisina määräyksinä, ohjeina tai etuoikeuksiana. Ethos ei ole mikään virallinen koodisto, vaan se pohjautuu moraaliseen ja kirjoittamattomaan tieteenharjoittamiseen. *Universalismin* periaatteiden mukaisesti tieteellistä totuusarvoa punnitaan aina riippumatta sen esittäjän statuksesta, mitä jo keskiajan oppineiden yhteisössä korostettiin. *Kollektiivisuuden* (alunperin kommunismin) periaatteen mukaisesti myös Merton katsoo tieteellisen tiedon olevan kollektiivista ja siihen liittyy aina avoin kommunikaatio. *Puolueettomuuden* periaatteen mukaisesti uutta tietoa on etsittävä epäitsekäästi ja omaa etua tavoittelematta, sillä Mertonin mukaan motiivina tieteen harjoittamiseen toimii intohimo ja uteliasuus tietoa ja tiedettä kohtaan. Jo keskiajalla tieteenharjoittajat joutuivat välillä puolustelemaan tekemisiään muulle yhteiskunnalle ja ajatuivat konflikteihin eri ryhmittymien kanssa. Mertonin mukaan *järjestelmällisen epäilyn periaate* aiheuttaakin sen, että joskus objektiivisen tiedon etsimisen sen esittämisen myötä joudutaan kritisoidaan myös sellaista, mitä ei olisi kunnoitettavaa tai sallittua kritisoida, sillä tieteen tehtävänä on palvella totuutta.

Universitas tarkoittaa Jaspersin (1990) mukaan alkuperäisessä merkityksessään opettajien ja opiskelijoiden yhteistöä sekä tieteenalojen ykseyttä, yhteistyötä ja keskinäistä kunnioitusta. Jaspers näkee yhteisön eri jäsenten yhteistyön tärkeänä ja opiskelijoiden ja opettajien suhteet tasavertaisina. Olennaista on toisten kohtaaminen samalla tasolla, jolloin kaikki hyötyvät keskinäisestä vuorovaikutuksesta ja kilpailun ja kateuden sijasta ilmenee yhteistä ponnistelua ja innostusta. Myös von Humboldt (1907) ja Snellman (1990) haluavat erottaa yliopiston koulusta opettajien ja opiskelijoiden välisen suhteen ja akateemisen opiskelun luonteen perusteella. Opetuksen yliopistossa tulee olla oivaltamiseen ohjaavaa, ei tiedon vastaanottamista tietämisen auktoriteetilta ja myös opiskelijalla katsotaan olevan oikeus ja velvollisuus kriittisyyteen ja totuuden etsimiseen. Opiskelijan ei myöskään ole tarkoitus opiskella vain tiettyjä teorioita tai kirjoja tai tiettyä

tutkintoa vertan, vaan oppia tulkitsemaan ja soveltamaan oppimaansa. Snellman uskoi opiskelijan omaan vastuullisuuteen ja arviointikykyyn. Silti Snellmaninkin oli myönnettävä, että yliopisto toimii välillä kuin koulu, jossa tietäminen on läksyjen ulkoalukua ja sivistys taitoa päästä eteenpäin elämässä. Pahimmassa tapauksessa Snellmanin mukaan silloin käy niin, että yliopisto sammuttaa opiskelijan tiedonhalun ja oppimisen kipinän jo ennen kuin opiskelija jättää yliopiston.

Lähde:

Kähkönen, T. (2005). Turistina tiedeyhteisössä? Kuvitteellinen ja reaalin tiedeyhteisö ja tiedeyhteisön jäsenyys opiskelijoiden kokemuksissa. Oulun yliopiston opiskelijapalveluiden julkaisu A 27.

Alkuperäiset lähteet:

Humboldt, W. von. (1907). *Universilität. Erzieher zu deutscher Bildung*. Jena und Leipzig: Eugen Diederichs

Humboldt, W. von. (1990). Berliinin ylempien tieteellisten laitosten sisäisestä ja ulkoisesta organisaatiosta. Teoksessa Kantasalmi, K. (Toim.) *Yliopiston ajatusta etsimässä* (s. 57-66) (P. Skyttälä suom.) Helsinki: Gaudeamus.

Jaspers, K. (1991). Die Idee der Universität. In Jaspers, K. & Rossmann, K. *Die Idee der Universität* (s. 41-165). Würzburg: Springer-Verlag.

Jaspers, K. (1990) Yliopiston ideasta. Teoksessa Kantasalmi, K. (Toim.) *Yliopiston ajatusta etsimässä* (s. 123-130) (T. Aittola, suom.) Helsinki: Gaudeamus. (Alkuteos *Die Idee der Universität* julkaistu 1961)

Merton, R. K. (1968). *Social theory and social structure*. Enlarged edition. USA: The free press.

Merton, R. K. (1982). *Social research and the practicing professions*. USA: University Press of America.

Snellman, J.V. (1920) Suomen ylioppilas. Tervehdys tulokkaille (viides stereotyyppioitu painos). Helsinki: Suomal. Kirjall. Seuran Kirjapaino O-y.

Snellman, J.V. (1990) Akateemisesta opiskelusta. Teoksessa Kantasalmi, K. (Toim.) *Yliopiston ajatusta etsimässä* (s. 71-99) (J-E. Salomaa suom.) Helsinki: Gaudeamus.